

**BARCELONA: MUSEUS I PATRIMONI
CULTURAL 2007-2011.**

INSTITUT DE CULTURA

COMISSIÓ D'EDUCACIÓ, CULTURA I BENESTAR

30 DE NOVEMBRE DE 2010

**Ajuntament
de Barcelona**
Institut de Cultura

BARCELONA MUSEUS I PATRIMONI CULTURAL 2007-2011.

Aquest document presenta un balanç de l'acció de l'Institut de Cultura i de l'Ajuntament de Barcelona en els darrers quatre anys en l'acció de suport i promoció als museus, els arxius i els centres patrimonials de la ciutat. La tasca de divulgació, estudi i col·lecció del patrimoni cultural de la ciutat és part essencial de les polítiques culturals locals i com a tal ha estat objecte prioritari de l'acció de l'Institut i de l'Ajuntament en el període 2007-2011.

D'ençà l'aprovació del Pla Estratègic de Cultura – Nous Accents 2006, l'Institut de Cultura ha posat en marxa noves propostes per a reforçar el paper dels museus i arxius de la ciutat com a peces claus del seu sistema cultural.

L'acció promoguda des de l'Institut ha estat en primer lloc la de **consolidar el creixement de la xarxa de museus**, completant els grans projectes en marxa (Centre Cultural del Born i nova seu pel Disseny Hub Barcelona), i al mateix temps impulsant propostes de millora i reforma per a equipaments, incloent la construcció de nous centres, com el Museu de Ciències Naturals, el Museu d'Història de Barcelona – Muhba, el Museu Picasso, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona i el Museu Frederic Marès entre d'altres. Una inversió acumulada entre els anys 2007 i 2011¹ que ha representant aproximadament uns 195 milions d'euros dedicada només als centres patrimonials de la ciutat.

En segon lloc, **en aquest període s'ha promogut la innovació en el treball de projecció pública dels museus**. Els museus han promogut la seva oferta d'exposicions temporals com peça clau de la seva política envers els públics. Al mateix temps s'han proposat noves maneres d'apropar el ciutadà a les col·leccions dels museus: des de la obertura gratuïta els diumenges per la tarda fins a la organització de la Nit dels Museus, entre d'altres propostes. Les

¹ Pels anys 2010 i 2011 s'inclou la inversió prevista.

activitats pedagògiques i serveis familiars dels museus han fet també un treball molt intens en aquest sentit, proposant una oferta més específica per a infants i joves.

El treball de divulgació cultural no ha descuidat però la **tasca de recerca i estudi encomenada als centres patrimonials** que ha estat la tercer línia de treball impulsada en aquest temps. L'excel·lència del treball dels museus i els arxius és particularment efectiva en aquest sentit: publicacions científiques, seminaris o la participació en programes de recerca han estat promoguts amb una notable acollida. Des de la "Ciutat del Born", obra que recull el treball de recerca emprès per l'equip del Centre Cultural del Born en els darrers anys, i que ha estat mereixedora del Premi Ciutat de Barcelona d'Història i del Premi Nacional de Cultura, fins al Centre de Coneixement i Recerca Picasso creat pel Museu Picasso, o la implementació de les tecnologies que han de permetre la consulta dels catàlegs dels museus on-line, són exemples de les accions impulsades en aquest temps.

En quart lloc, i com a part destacada de les tasques pròpies i singulars de l'Ajuntament en resulta una línia de treball per a la **promoció de la tasca de recuperació de la memòria històrica de la ciutat**. D'una banda a partir del treball del Museu d'Història de Barcelona – Muhba, i de l'altre promovent els treballs de la Comissió de Memòria Històrica (creada el 2003), i activitats singulars promogudes en aquest període, especialment l'Any Cerdà.

Finalment, s'han promogut **noves propostes per la governança del patrimoni cultural** que han d'ajudar a fomentar el treball en xarxa dels museus i la seva col·laboració amb l'entorn de la ciutat públic i privat.

El treball iniciat en les últims anys pretén en definitiva donar compliment als objectius que en el seu moment va assenyalar el Pla Estratègic de Cultura – Nous Accents 06. És una tasca que en cap cas es pot considerar completada. Per fer-ho possible l'Institut de Cultura creu necessari el concurs del Consell de la Cultura de Barcelona per posar l'accent en algun dels programes o proposar noves fórmules de treball en cooperació amb els centres i institucions museístiques de la ciutat.

1. FEM CRÈIXER EL PROJECTE DELS CENTRES PATRIMONIALS DE BARCELONA

.....

Si en etapes anteriors restava pendent promoure nous museus per completar la xarxa d'equipaments de la ciutat, en aquest període, un cop cadascun dels equipaments museístics ha anat ocupant el seu lloc en el panorama cultural de la ciutat i la xarxa de museus ha estat planificada, semblava convenient adaptar la funcionalitat i la infraestructura de l'equipament que no havia estat considerada en un primer moment, i realitzar així els ajustaments que els hi permeti desplegar el propi projecte.

Aquesta ha estat doncs la tasca prioritària de la inversió que des de l'Ajuntament s'ha realitzat en aquest període en els centres patrimonials municipals i consorciats. **En promoure la rehabilitació i posada al dia dels equipaments culturals no és tant sols un creixement en superfície i infraestructura el que es persegueix sinó un salt endavant en el projecte cultural del propi equipament.**

Entre els anys 2007 i 2011² l'Ajuntament de Barcelona realitza **una inversió global d'aproximadament 195 M d'euros** en centres patrimonials i espais d'interès arquitectònic de la ciutat. Es tracta d'una inversió que multiplica per 3 la inversió en períodes anteriors³, i explica l'impuls al programa de reforma i qualitat pels equipaments museístics i arxius de la ciutat com a base del projecte de capitalitat cultural.

Dotar-los dels recursos i les infraestructures que els hi permeti fer créixer els seus programes de docència, recerca, formació, difusió cultural, producció i assaig representa una posada al dia avui imprescindible.

² Pels anys 2010 i 2011 s'inclou la inversió prevista.

³ El PIM 2004-2007 (Programa d'Inversions Municipals) i les transferències de capital a centres patrimonials consorciats en aquest període va ser de 51 M d'euros; mentre que el PIM 2008-2011 i les transferències de capital en aquest període va ser de 167 M d'euros.

A més a més d'un increment en la inversió en els centres patrimonials municipals i consorciats **s'ha assolit un increment de despesa corrent pels centres municipals de més del 25% en aquest període**. Aquest increment ha anat destinat a consolidar la plantilla dels centres i a incrementar el seu programa de funcionament.

DESPEsa CORRENT CENTRES PATRIMONIALS MUNICIPALS

2007	2008	2009	2010 (previsió)
26.364.662	29.447.340	30.892.188	33.337.924

INVERSIÓ CENTRES PATRIMONIALS MUNICIPALS I CONSORCIATS 2007-2011*

195.418.000 EUROS (*les xifres 2010 i 2011 són previsió)

Una inversió que **multiplica per 3** la inversió en centres patrimonials municipals i consorciats en el període anteriors.

Veiem a continuació en breu les actuacions de reforma i creixement dels projectes patrimonials de la ciutat en aquest període:

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA – MUHBA. Reformes i noves seus.

Obertura noves seus del museus o reforma i millora d'espais existents en aplicació del pla estratègic del museu en curs:

Nous centres:

- **Centre d'interpretació del Call**, febrer 2008.
- **Via sepulcral romana** Vila de Madrid, octubre 2009.
- **Domus Romana i sitges medievals** del Carrer de la Fruita, conjuntament amb la Generalitat de Catalunya, abril 2010.

Renovació museogràfica:

- Renovació museografia centre d'interpretació del **Park Güell**, maig 2010.

Projectes en funcionament:

- Obres de rehabilitació del **Monestir de Pedralbes**, conjuntament amb l'àrea d'Urbanisme, el que suposa un pas endavant molt important en les obres de rehabilitació del Monestir.
- **Centre d'interpretació de l'aigua**, Cases de l'Aigua./Dtes de Nou Barris i Sant Andreu i el departament de Medi Ambient.
- **Bateries antiaèries** del Turó de la Rovira. Amb l'Agència del Carmel, Dte. d'Horta Guinardó i Memorial Democràtic de la Generalitat de Catalunya.
- **Fabra i Coats**, Sala de Calderes i sala d'exposicions temporals.
- **Vil·la Joana**, "Casa Verdaguer, literatura, ciutat i natura" amb el Consorci del Parc de Collserola.

MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA – MUHBA – Oliva Artes

- Projecte de recuperació de l'antiga fàbrica d'Oliva Artés al barri del Poblenou.
- Centre divulgador de la tradició industrial de Barcelona vinculat al MUHBA, Museu d'Història de Barcelona.
- Inici d'obres: novembre de 2010.

CENTRE CULTURAL DEL BORN

- Construcció de l'edifici annex. Inauguració i posada en funcionament, febrer 2009.
- Actualment obres de remodelació de l'edifici del Mercat, solventant les patologies pròpies de l'edifici.
- Elaboració projecte museològic. En curs projecte d'arquitectura interior i projecte museogràfic.

MUSEU DE CIÈNCIES NATURALS – Noves seus

- Nova seu a l'edifici Blau del Fòrum de Barcelona. Obertura prevista Març 2011.
- Renovació del projecte museològic i museogràfic. Nova exposició permanent: "Planeta Vida"
- Projecte museològic de l'edifici Martorell del Parc de la Ciutadella. Nova exposició permanent "Una història no tan natural: els públics i les ciències naturals, dels gabinets als museus".
- Projecte de l'edifici dels tres Dragons com a espai de col·leccions.
- Jardí botànic amb l'Entitat Metropolitana. Obertura de l'Àrea d'Austràlia 2008.

MUSEU PICASSO – Centre de Coneixement i Recerca

- Nou edifici annex de 1.800 m²
- L'edifici serà el futur Centre de Coneixement i Recerca del museu, junt amb els espais d'educació i programes públics.
- Obertura prevista Febrer 2011.

DISSENY HUB BARCELONA – Noves seus

- Nova seu temporal al carrer Montcada, centre de documentació i exposicions temporals. Març 2009.
- Nova exposició permanent "El cos vestit". Palau de Pedralbes. Febrer 2009.
- Inici de les obres de construcció de la nova seu a la Plaça de les Glòries. Juny 2009.

MUSEU FREDERIC MARÈS – Remodelació dels espais

- Obres de remodelació museogràfica de la primera planta 2009 – 2011. Secció d'Escultures del Museu
- Es la tercera fase del Projecte de remodelatge museogràfic.
- Obertura prevista Abril 2011.

MUSEU BARBIER MÜELLER D'ART PRECOLOMBI - Remodelació

- Obertura de nova sala d'exposicions temporals. Novembre 2007.

CASTELL DE MONTJUÏC - Adequació

- Un cop recuperada la titularitat de l'equipament per part de l'Ajuntament, s'ha procedit al desmuntatge del Museu Militar i magatzematge de les col·leccions municipals.
- Les peces del Museu Militar han estat distribuïdes entre els museus titulars de les diverses col·leccions.

MUSEU DE LA MÚSICA – Nova seu

- Nova seu en el complex de l'Auditori de Barcelona.
- Nova presentació de la col·lecció permanent del museu.
- Obertura del nou museu: març 2007.

MUSEU NACIONAL D'ART DE CATALUNYA – MNAC - Adequació

- Obres de reparació de les cornises de les façanes. 2009
- Remodelació de la col·lecció d'art gòtic. 2010

MACBA - Centre d'Estudis i Documentació

- Cessió per 28 anys de l'Edifici Pantalla situat a la Plaça dels Àngels, amb una superfície útil pel museu de 2.221m2.
- Reforma de l'edifici per acollir les activitats de recerca i docència del museu. Nou Centre d'Estudis i Documentació.
- Obertura: Gener 2008.

FUNDACIÓ TÀPIES – Remodelació dels espais

- Importants obres de reforma que a més d'adequar l'edifici a la normativa de seguretat, han permès una posada al dia de l'edifici de la Fundació.
- Les obres han afectat 1.333,39 m² dels 3.742,4 m² de l'edifici i han servit per adequar les seves instal·lacions i augmentar la superfície expositiva.
- La reobertura es va produir el març de 2010.

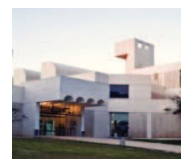
MUSEU MARÍTIM – Remodelació dels espais

- Obres de remodelació de l'espai museístic entre 2008 i 2012. Actuació en l'àmbit de les grans naus.
- Renovació del projecte museogràfic. Innovació en la presentació de les col·leccions i en els serveis del museu.

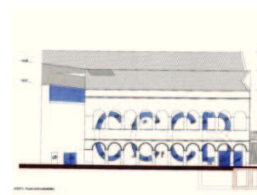
FUNDACIÓ MIRÓ - Adequació

- Posada al dia de les instal·lacions de l'edifici (climatització, instal·lació elèctrica).

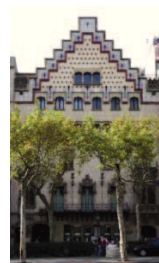
CENTRE DE CULTURA CONTEMPORÀNIA - Auditori

- Adequació de l'Antic Teatre de la Casa de la Caritat (superfície: 3.165 m²).
- Nova sala polivalent de 407 m² amb la capacitat suficient per acollir festivals i conferències.
- Construcció d'un nou passatge subterrani millorarà finalment els accessos.

CASA AMATLLER - Remodelació

- Col·laboració Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament, Caja Madrid i la Fundació Privada Institut Amatller per a projecte de restauració de l'edifici.
- Restauració de la façana, del pis 2n 2a, el pis principal, els bens mobles i els elements comuns de l'edifici.
- Musealització del pis principal i elaboració d'un pla de comunicació i difusió dels valors del monument i del procés seguit.

ADQUISICIONS COL·LECCIONS DE MUSEUS

- La inversió en el creixement dels projectes museístics ha inclòs també l'adquisició de nova obra per les col·leccions dels museus.
- Les incorporacions a les col·leccions inclouen les donacions i les adquisicions de nova obra.
- Les col·leccions dels diferents museus han crescut amb les adquisicions de bens associades a cada centre.
- Són rellevants els increments a les col·leccions d'abast nacional (MNAC i MACBA) que es corresponen a l'extensió de la seva àrea de coïxement. L'Ajuntament ha contribuït al programa d'adquisicions de tots dos museus.
- **Veure llistat en detall de les adquisicions als museus en Annex 1 del Document.**

2. NOUS PÚBLICS PELS MUSEUS DE LA CIUTAT

El creixement en el projecte museístic dels equipaments ha anat acompanyat en l'ampliació dels serveis dels museus. Apropar les col·leccions i els fons dels centres a un públic més divers ha estat un dels objectius que els museus més han treballat. La innovació en nous serveis de divulgació i difusió, la millora en l'accessibilitat a les col·leccions i un treball específic en les activitats educatives i destinades a un públic infantil i familiar ha estat treballat per molts dels equipaments.

En parlar de l'atenció de nous públics als museus és important fer notar l'afluència als museus i centres patrimonials consorciats, que han mantingut els seus alts nivells d'afluència tant de persones com d'usuaris.

	2007	2008	2009	2010 (fins setembre)
Persones*	3.437.493	4.545.684	4.812.986	3.553.175
Usuaris	6.396.966	6.911.464	7.366.159	5.382.310

**En l'Annex 2 es poden veure amb detall les dades d'afluència per museus i centres expositius en aquest període.*

Per fer-ho possible la oferta d'exposicions temporals dels museus ha estat l'acció prioritària per a la política de públics dels museus. És convenient destacar en aquest punt l'important **treball d'aliances i cooperació en xarxa que realitzen els museus, i que els hi ha permès ampliar i diversificar la seva oferta d'exposicions temporals.** La presentació dels fons i les col·leccions en nous formats, així com la seva projecció internacional es fa sens dubte possible a partir de la oferta d'exposicions temporals que realitzen els museus. En l'Annex 3 es presenta el detall de les exposicions temporals de museus municipals i consorciats en aquest període.

A més a més de les exposicions temporals, la tasca d'atracció de nous públics per part dels museus ha estat orientada a partir de dos eixos principals:

- **Innovació en nous serveis i propostes per l'atracció de públics.**
- **Treball específic en serveis educatius dels centres i museus.**

2.1 NOUS SERVEIS I PROPOSTES D'ATRACCIÓ DE PÚBLICS ALS MUSEUS

Per tal de promoure l'accessibilitat al museu han estat promogudes accions específiques, algunes d'elles de caràcter innovador per tal de diversificar els públics dels museus. Aquestes mesures es desprenen del **Pla d'accès a la cultura** promogut des de l'Institut de Cultura, i que promou innovacions que permetin apropar els fons i col·leccions patrimonials a públics més diversos. Les accions principals promogudes han estat:

- **LA NIT DELS MUSEUS**

L'Institut de Cultura coordina des de l'any 2008 aquesta iniciativa que coincidint amb la setmana en que es celebra el Dia Internacional dels Museus. Es promou la obertura gratuïta dels museus en un dissabte en horaris diferents als habituals dels museus (horari nocturn fins a la 1 de la matinada). L'Icub coordina la iniciativa i promou una important campanya de comunicació al respecte. L'acollida per part dels centres així com l'afluència de públics ha estat creixent d'ençà l'inici de la campanya. **En la darrera edició la Nit va tenir una dimensió metropolitana**, doncs s'hi varen sumar també els museus i centres patrimonials de l'entorn metropolità de Barcelona.

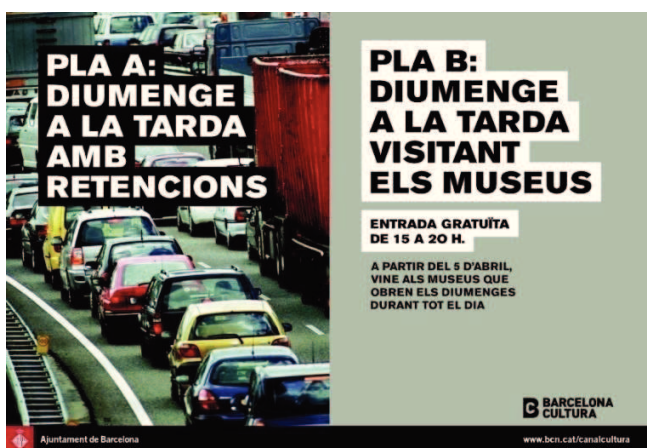

2008	53.183 visitants	21 museus i centres
2009	73.793 visitants	27 museus i centres
2010	96.935 visitants	40 museus i centres (Àrea Metropolitana)

- **DIUMENGE TARDA GRATUÏTS**

Des del mes d'abril de 2009 l'Icub va proposar la obertura gratuïta dels museus els diumenges entre 15h i 20h. Tots els museus municipals a més del CCCB i el Museu de la Música s'han

sumat a aquesta iniciativa que s'afegeix a l'obertura gratuïta de tots els museus el primer diumenge de cada mes. D'ençà l'inici de la campanya **514.989 visitants** han entrat als museus el diumenge a la tarda, el que suposa **28.609 visitants de promig per mes**. Destacar que es tracta d'una proposta que convida a entrar i conèixer les col·leccions dels museus, de manera que es generin nous hàbits de visites més freqüents per aprofundir en el coneixement dels servicis i fons de l'equipament.

- **ENQUESTA DE PÚBLIC ALS MUSEUS DE BARCELONA**

Sota la coordinació i direcció tècnica de l'Institut de Cultura i la Direcció d'Estudis i Avaluació de l'Ajuntament de Barcelona s'ha realitzat aquesta enquesta a tots els museus municipals i consorciats més la Fundació Caixa de Catalunya (La Pedrera). Es tracta de 4.200 enquestes que permeten conèixer el grau de satisfacció de públic als museus i el perfil de públic visitants.

- **ACCESSIBILITAT COMUNICATIVA ALS MUSEUS**

En coordinació amb l'Institut Municipal de persones amb discapacitat, impuls d'un pla per a la millora de l'accessibilitat comunicativa als museus municipals.

- **POLÍTICA DEL PREUS ALS MUSEUS MUNICIPALS**

Anualment s'ha continuat fent la reflexió conjunta amb els centres per a la revisió de la política de preus, pel que fa a les entrades als museus, les exempcions i les bonificacions de les taxes municipals.

- Bonificacions d'entrada reduïda als museus per a membres de famílies monoparentals,
- Exempció d'entrada per a professionals de la docència
- Possibilitat d'acords de bonificació i o exempció entre els museus municipals i entitats sense afany de lucre.
- Possibilitat d'acords de bonificació i o exempció per a participants en congressos d'especial rellevància per a la ciutat.
- Supressió de l'entrada combinada als museus (vista al museu i l'exposició temporal) i accés a tots els espais dels museus amb una única entrada general.
- Creació del Carnet Picasso.

• ELS MUSEUS MUNICIPALS A LES XARXES SOCIALS

L'any 2007 gairebé tots els museus municipals comencen a redissenyar les seves webs, segons els criteris marcats per l'ICUB, dins el marc de la inauguració del **Canal Cultura**. Un cop passat aquest moment de migració cap a la nova plataforma de gestió alguns d'ells es plantegen fer un pas endavant en la filosofia 2.0, buscant la participació ciutadana, a través de les xarxes socials.

Es el cas del Museu Picasso, el Museu de Ciències Naturals i el DHUB, que ja formen part de moltes d'aquestes plataformes: **Facebook** i **Twitter**, on conversen amb amics dels museus i comparteixen experiències; **Youtube**, **Delicious** i **Vimeo**, on es presenten vídeos de les exposicions, activitats i enllaços interessants d'exposicions on-line, processos de restauració d'obres, etc ; **Flickr**, on comparteixen fotos amb els seus visitants; **Issuu** i **Slideshare**, per publicacions i les presentacions.

També en aquests museus s'han creat **blocs interns i externs**, on els ciutadans poden fer els seus comentaris i poden explicar la seva visita, i butlletins mensuals o setmanals que s'envien per correu electrònic als seus subscriptors, on es dona informació de tot el ventall d'activitats que organitzen. **L'any 2010 el Museu Picasso ha estat premiat com a millor projecte en xarxes social a Best of the Web 2010.**

2.2 PROPOSTES D'ACTIVITATS EDUCATIVES I PER A PÚBLICS FAMILIARS

Els equipaments museístics de la ciutat realitzen cada cop més una tasca molt destacada de suport al treball de promoció de ciutat educadora i ciutat del coneixement que fan les escoles, els centres de lleure així com el públic familiar en general. A través de la **posada en marxa d'una important oferta de serveis d'activitats i serveis d'assessorament**, els museus **innoven i milloren en els seus serveis pedagògics**, promovent cada cop més la seva funció com a centres culturals actius, vinculats amb el territori on s'implanten i connectats amb les demandes del seu entorn.

Més enllà d'obrir les portes als grups escolars, que es beneficien gratuïtament de l'accés als equipaments, aquests ofereixen a les escoles serveis complementaris a la visita, que comprenen visites comentades per guies, visites dinamitzades per monitors, realització de tallers adients per desenvolupar els continguts de la visita, propostes de visites teatralitzades per tal de facilitar la comprensió de jaciments arqueològics o monumentals, així com itineraris urbans que ofereixen una mirada d'autor sobre els entorns quotidians. **En molts casos, els museus han adaptat els seus equipaments i el seu funcionament per a acollir aquests nous serveis.**

A més a més, i per tal de reforçar aquests serveis **els responsables dels diversos museus proposen també serveis d'assessorament, formació i suport al professorat dels diferents nivells educatius** (infantil, primària, secundària i batxillerat). Es tracta de la realització de sessions explicatives de la programació, elaboració de guions per a la preparació de tallers i visites per part del professorat, elaboració de materials didàctics rellevants pel desenvolupament dels continguts de la visita, així com una oferta específica de formació en matèries de la seva disciplina.

Activitats escolars MUHBA

Per tal de mesurar el creixement de l'oferta educativa dels museus de la ciutat, l'Institut de Cultura va realitzar una recerca per a **conèixer els consums de l'activitat escolar als museus municipals i consorciats**. Es tracta d'una primera aproximació que ha de permetre conèixer millor l'oferta existent a través d'una anàlisi comparativa entre diversos centres. En els resultats d'aquesta anàlisi es destaca que **en el curs 2008-2009 els 14 museus consorciats varen tenir un total 179.132 usuaris en les seves activitats escolars**, que es varen distribuir en les 7.856 sessions realitzades i procedint de 3.245 escoles participants. Aquestes xifres representen un **3,65% respecte el total d'usuaris dels 14 museus**, o el que és el mateix un **6,06% de les persones que hi varen accedir**.

A més a més de l'oferta per a un públic escolar, es promou també la oferta per a públic familiar amb propostes de lleure vinculades al projecte cultural de l'equipament, que s'intensifica de manera especial en els cicles de Nadal i Estiu. A través de l'agenda i guia d'activitats **Estiu als Museus i Nadal als Museus** s'oferta activitat de lleure per a públic familiar vinculada als museus. Com a novetat, el proper 2011 aquesta oferta s'ampliarà a la Setmana blanca escolar d'hivern.

2.3 ACCIÓ DE SUPORT PER LA INCLUSIÓ SOCIAL

Els equipaments patrimonials han ampliat també en aquest període els serveis que realitzen en suport a la inclusió social. La creació de la **Xarxa Cultura per la Inclusió social** compta així amb la participació de diversos museus municipals i consorciats que desenvolupen una tasca en aquest àmbit. Promoure la participació comunitària, fer front als riscos de marginalitat de certs col·lectius o incentivar la cohesió social en determinats territoris són els objectius d'aquests projectes.

Entre les accions de museus municipals en destaquen projectes com **Projectes de Barris del Museu Picasso**, que promou el treball amb els centres educatius de proximitat del museu –un treball clau per a fomentar la dimensió comunitària del centre; el projecte **Museu ambulant del Museu de Ciències Naturals** que realitza una oferta de tallers de divulgació científica específica per a centres penitenciaris; o la proposta **La bellesa cura del Centre Muhba del Monestir de Pedralbes**, i que promou visites a l'espai patrimonials de malalts de llarga estada i familiars dels centres hospitalaris.

La dimensió social i comunitària de les activitats de museus i centres patrimonials representa sens dubte un impuls al projecte cultural dels propis centres.

3. LES COL·LECCIONS, LA RECERCA I EL CONEIXEMENT AL CENTRE DEL PROJECTE MUSEÍSTIC

.....

El treball de divulgació cultural que els museus, centres patrimonials i arxius realitzen s'ha de complementar necessàriament amb l'estudi dels fons i les col·leccions que atresoren. Si volem uns museus que apostin per la excel·lència del seu projecte hem de vetllar precisament per situar el coneixement i la recerca al centre de la seva proposta cultural. Per fer-ho s'han de posar els mitjans i tecnologies necessàries, s'ha de promoure la cooperació entre els equipaments i el món acadèmic i universitari, i finalment s'ha d'impulsar la documentació i publicacions al voltant dels fons i col·leccions dels propis equipaments.

Malgrat que encara resta molta feina per fer en aquest àmbit, en aquest període s'han posat en marxa iniciatives o reforçat programes ja existents que pretenen justament situar el treball de recerca i coneixement al centre del projecte museístic. Es proposa a continuació un primer balanç de les actuacions realitzades en aquest període, tot i que segurament és en la continuïtat d'aquesta feina quan es podrà avaluar l'aposta per l'excel·lència que els museus han realitzat.

3.1 PROJECTES DE RECERCA A MUSEUS I ARXIS. PROPOSTES DE DOCÈNCIA I COOPERACIÓ AMB L'ÀMBIT UNIVERSITARI

En la feina de promoció de les línies de recerca i coneixement als museus convé destacar en primer lloc la posada en marxa de dues iniciatives significatives: el **Centre de Coneixement i Recerca Picasso**, al Museu Picasso, i el **Centre de Recerca i Debat del MUHBA**. En el primer cas la proposta inclou la col·laboració amb el Curs de postgrau de gestió museística "Ask Curators" i amb el projecte de docència i recerca de la UAB "Repensar Picasso", mentre que en el segon inclou la creació del **Màster en Intervenció i gestió del paisatge**, organitzat pel MUHBA i el Departament de Geografia de la Universitat Autònoma de Barcelona, la posada en marxa dels **Diàlegs d'Història Urbana i Patrimoni**, així com el

programa **La recerca educativa**, a partir de la qual les escoles poden experimentar noves propostes i nous formats en la relació entre els centres escolars i els museus.

Per la seva banda el Disseny Hub Barcelona ha impulsat també nous cicles de tallers, jornades, i cursos dirigits a la reflexió, al debat i crítica per contribuir a la definició futura de disseny, i que constituïran la base del **Centre de Documentació del DUHB** que obre les portes aquest 2010, així com el MACBA que va posar en marxa també el seu Centre de Documentació amb l'ampliació de l'equipament, el que li ha permès també reforçar les seves línies de docència i estudis.

El MNAC des de els cursos 2008-2009 imparteix el mòdul "**Estudi integral de l'obra d'art i dels processos creatius: aplicació a les col·leccions del MNAC**" (mòdul de 10 crèdits ECTS) de dos màsters oficials de la UB i UAB: Dels màsters oficials Direcció de projectes de conservació-restauració: col·leccions patrimonials (Universitat de Barcelona) i Patrimoni artístic a Catalunya (Universitat Autònoma de Barcelona). Es tracta d'una destacada oferta de docència que inclou la participació de nombrosos tècnics i especialistes del museu.

La col·laboració amb l'àmbit universitari i de la recerca és especialment singular en el cas del Museu de Ciències Naturals. L'equip de conservadors i investigadors del museu a través de la seva participació en projectes de recerca nacional i internacional han contribuït a l'estudi i millora de les col·leccions del propi museu. En aquest període, s'ha renovat el conveni de col·laboració amb el CSIC per al funcionament de **l'Institut Botànic de Barcelona**, centre mixt dedicat a la recerca, que en aquesta nova etapa ha reforçat els seus vincles amb el Museu de Ciències Naturals de Barcelona per impulsar la recerca i la difusió en Botànica, i que s'obre a la possibilitat d'iniciar projectes de recerca en altres branques de la ciència.

En l'Annex 4 del document es presenta el conjunt de projectes de recerca que duen a terme tant el Museu de Ciències Naturals com la resta de museus municipals. **Es tracta d'un total de 104 projectes promoguts pels centres o d'iniciativa conjunta amb altres institucions acadèmiques i universitàries**, i que inclouen tant projectes de recerca associats al coneixement i difusió dels propis fons, projectes de recerca relatius a la conservació, restauració i altres aplicacions de museografia, com projectes de recerca propis de la disciplina o especialitat de cada museu.

Finalment, en el balanç de les accions de recerca i coneixement convé esmentar el programa d'arqueologia urbana que per la seva

singularitat és una tasca que l'Ajuntament promou a través del MUHBA. Així **des de 2007 i fins a finals d'octubre de 2010 s'han dut a terme 383 intervencions arqueològiques preventives en sòl urbà**, d'aquestes intervencions en podem destacar, com a exemples més significatius la recuperació del Baluard del Migdia i localització de l'escullera i del vaixell medieval, que es tracta del primer derelict localitzat a la ciutat (una llista amb les intervencions en arqueologia urbana en aquest període es troben detallades a l'Annex 4 d'aquest document). Per a promoure la difusió d'aquesta tasca de recerca el programa d'arqueologia urbana va posar en marxa el 2008 la publicació de l'Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona, així com la confecció de la Carta Arqueològica de Barcelona que permetrà la consulta on-line de la recerca en matèria arqueològica feta a la ciutat. Finalment s'ha promogut també la publicació d'articles especialitzats en la revista QUARHIS i la realització de jornades al voltant de les necròpolis jueves, els refugis de la Guerra Civil i sobre la restauració de vitralls a Pedralbes.

3.2 PROGRAMA DE PUBLICACIONS I BIBLIOTEQUES DE MUSEUS I ARXIVS MUNICIPALS

En la promoció del programa de publicacions de museus i arxius convé destacar la posada en marxa de noves iniciatives en aquest període, a més a més, és clar, de la publicació dels catàlegs al voltant de les exposicions temporals organitzades en aquest temps.

En primer lloc el **MUHBA**, a més dels ja esmentats Quaderns d'arqueologia i història de la ciutat de Barcelona – QUARHIS i de l'Anuari d'Arqueologia i Patrimoni de Barcelona, ha promogut la publicació del Butlletí del MUHBA, com instrument d'informació periòdica sobre la feina del museu i ha iniciat la Col·lecció Pòsits, una col·lecció per a promoure el coneixement sobre la història urbana de la ciutat.

L'equip del **Centre Cultural del Born** per la seva banda ha posat en marxa la col·lecció “La Ciutat del Born. Barcelona 1700”, una proposta a partir del treball de recerca impulsat en la recuperació de les restes d'aquest important jaciment arqueològic urbà. Fins a la data la col·lecció inclou:

- Jardins, jardineria i botànica. Barcelona 1700. 2008
- Dansa i música Barcelona 1700, 2009
- Jocs, triquets i jugadors. Barcelona 1700. 2009
- Festes i celebracions. Barcelona 1700. 2010
- Drogues, dolços i tabac. Barcelona 1700. 2010

A part de la col·lecció en destaca la publicació “La Ciutat del Born” (2009), d'Albert Garcia-Espuche, que recull la recerca al voltant de la Barcelona dels segles XVII i XVIII, una de les contribucions científiques més destacades en aquest període, i que ha merescut el Premi Ciutat de Barcelona i el Premi Nacional de Cultura.

La proposta de noves publicacions ha estat també una iniciativa especialment intensa per part de l'**Arxiu Històric** que en aquest període ha proposat noves publicacions destacades a partir dels seminaris organitzats per l'arxiu així com les col·laboracions establertes amb investigadors i equips de recerca. En destaquem el Catàleg de Pergamins Municipals de Barcelona (vols.2, 3, 4 i 5) Les publicacions proposades per part de l'Arxiu han estat:

- Cerdà i els altres. La modernitat a Barcelona, 1854-1874. 2008
- El món del crèdit a la Barcelona Medieval. 2007
- La formació del modern sistema de mercats de Barcelona (1874-1921). 2008
- Les esglésies romàniques de Barcelona, 2010
- La construcció a la Barcelona romànica, 2010.
- Eugenio R. Serrano de Casanova i l'Exposició Universal de Barcelona. 2010
- La Casa Brusi i el Diario de Barcelona, 1775 - 1957, 2010.

Per la seva banda l'**Arxiu fotogràfic** ha produït "Barcelona fotografiada, guia dels fons i les col·leccions de l'Arxiu fotogràfic de la Ciutat de Barcelona" (2007), una guia fonamental per comprendre els fons de l'arxiu, així com "Paradigmas fotogràfics en Barcelona, 1860-20042 (2008) i "El registre fotogràfic de Montjuïc, 1915-1923. La metamorfosi d'una muntanya" (2008).

Igualment significatives han estat la publicació per part de l'**Institut Botànic** del Catàleg de la Col·lecció Salvador, amb el suport del CSIC, el que representa la divulgació de la base més fonamental del fons de l'Institut; la publicació per part del Museus Marès del Catàleg d'escultura i col·leccions del món antic, realitzada el 2010: així com l'edició en CD del Catàleg de disseny industrial realitzada pel DUHB i la publicació "El Museu de les Arts Decoratives de Barcelona, 75 anys" publicat també pel DUHB l'any 2008.

El **MNAC** realitza una important tasca de publicacions científiques, no només en relació a les exposicions temporals sinó que també des del 2008 ha publicant dues monografies (en tres edicions cadascuna: català, castellà i anglès) sobre el Romànic i el Modernisme a les col·leccions del MNAC i està en fase de preparació (prevista per inici del 2011) una tercera sobre el Gòtic. A banda, l'any 2009 es va reprendre la publicació anual del Butlletí del MNAC una publicació periòdica que recull articles d'investigació de investigadors i tècnics pertanyents o no al Museu.

3.3 CATALOGACIÓ DE LES COL·LECCIONS ON-LINE

També en aquest període s'ha realitzat un esforç molt destacat per a la implementació d'un aplicatiu informàtic per la catalogació de les col·leccions i la seva consulta pública via internet. (**Muesum-Plus i EMuseum-Plus respectivament**).

La implementació de tots dos aplicatius per part de museus municipals ha permès la indexació d'un important nombre de registres dels quals ja son de consulta pública per internet els següents:

- Museus de Ciències Naturals	49.114 registres
- Museu de la Música	233 registres
- Museu Frederic Marès	1.014 registres
- Museu Picasso	2.718 registres

Gràcies a l'esforç també en el desenvolupament de l'aplicatiu **Web Publisher**, que introdueix en línia els catàlegs de les biblioteques dels museus, el desembre 2010 està prevista la sortida en línia del catàleg de les biblioteques dels museus Picasso, de la Música, Frederic Marès, d'Etnologia i d'Història a través de les respectives pàgines web. El catàleg col·lectiu de les esmentades biblioteques també serà consultable des de la web de Canal Cultura.

4. MEMÒRIA I CIUTAT.

.....

Una tasca especialment encomenada a l'Ajuntament i al seu Institut de Cultura és la preservació i divulgació de la memòria històrica de la ciutat. Més enllà de promoure el patrimoni cultural que atresora la ciutat, **l'Ajuntament ha intensificat en aquest període el treball per a promoure la recuperació i difusió d'aquells fets i personatges que han anat configurant la història urbana de la ciutat.** Conscients de la importància en els temps presents d'aprofunditzar els treballs de memòria històrica diverses iniciatives singulars han estat promocionades.

El Museu d'Història de Barcelona – MUHBA és el principal impulsor a la ciutat del treball de recuperació de la memòria i el patrimoni històric propi de la ciutat. Des dels treballs del servei d'arqueologia fins al projecte del nou espai d'Oliva Artès el MUHBA promou l'estudi i la divulgació de la història de la ciutat.

Tanmateix, l'any 2003 l'Ajuntament va crear la **Comissió de la Memòria** amb l'objectiu de promoure iniciatives per reivindicar, recuperar i donar a conèixer la memòria històrica de la ciutat. Els treballs de la Comissió s'han centrat en impulsar la col·locació de plaques commemoratives de personatges il·lustres o de fets significatius, relacionats amb la història socio-cultural de la ciutat. La Comissió també treballa en la promoció d'itineraris que permetin divulgar el coneixement dels personatges i fets rellevants de la història de la ciutat i com a institució receptora de totes les propostes de la ciutadania. La Comissió, composta per representants dels diferents àmbits del món cultural de la ciutat (President: Jordi Martí; Vocals: Isabel Balliu, Pilar Vélez, Joaquim Borràs, Joan Roca, Carme Riera, Joan Fuster, Daniel Giralt Miracle, Santiago Riera. Secretària: Secretària Pilar Serrano.) i es reuneix dues vegades l'any. **Un total de 18 plaques han estat col·locades en el període 2007-2010 i hi ha el projecte de col·locar-ne altres 12 plaques fins el març de 2011.** Veure en Annex 6 la relació de plaques col·locades en aquest període.

D'altra banda, l'Institut de Cultura ha donat suport i impulsat també en aquest període accions singulars que promouen el coneixement i la divulgació al voltant de la memòria històrica a la ciutat. Accions com el **Projecte Runa**, una instal·lació fotogràfica sobre els bombardejos a Barcelona; la commemoració a

partir de diverses exposicions i seminaris del **centenari de la Setmana Tràgica**; la commemoració del **Vè Centenari del Naixement de Francesc de Borja**, virrei de Catalunya (conjuntament amb l'Ajuntament de Gandia); o la realització de la **conferència anual coincidint amb la Diada Nacional de Catalunya** són alguns exemples d'aquestes accions.

En aquest sentit destaca de manera molt especial la organització de l'**Any Cerdà**, una iniciativa de l'Ajuntament de Barcelona, amb la col·laboració de la Fundació Urbs i Territori Ildefons Cerdà – FUTIC, el suport de la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona, i la coordinació del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.

L'Any Cerdà, a més de tenir una molt acollida en el conjunt de les activitats i exposicions realitzades, tal i com mostren les dades d'afluència (121.000 persones a les 4 exposicions principals, o 425.000 visites amb un temps de permanència elevat al web de l'Any Cerdà, entre d'altres exemples) ha permès reivindicar de manera definitiva la figura històrica de Cerdà com l'impulsor de la modernització de Barcelona, i proposar el debat i la reflexió sobre els nous reptes que suposen la construcció de la Barcelona metropolitana, el que ha estat denominat com l'Agenda Cerdà.

5. NOVES PROPOSTES EN LA GOVERNANÇA DEL PATRIMONI CULTURAL DE LA CIUTAT.

.....

Finalment, és important destacar com a cinquena línia de treball proposada en aquest període la innovació en l'àmbit de la governança dels museus i del patrimoni cultural de la ciutat. Promoure estructures que facilitin la cooperació en l'àmbit dels museus i fomentin les aliances amb el sector privat i amb la societat civil de la ciutat han estat impulsades en aquest període.

Així en destaca en primer lloc la **introducció de la pràctica dels concursos per a la direcció dels museus municipals i consorciats**. Per tal de vetllar per l'autonomia del projecte museístic i promoure la transparència en el procés de selecció de la nova direcció, l'Institut de Cultura, d'acord amb el Consell de la Cultura de Barcelona convoca des del 2007 concursos internacionals per a cobrir el lloc de director/a dels museu i centres patrimonials. Un jurat independent (proposat pel Consell de la Cultura de Barcelona en el cas dels museus municipals) ha estat així el responsable de la tria dels nous directors següents:

- Joan Roca, nou director del Museu d'Història de Barcelona (2007)
- Bartomeu Marí, nou director del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (2008)

Així mateix s'ha impulsat l'acord i la cooperació amb la Generalitat de Catalunya per a la gestió del patrimoni cultural de la ciutat. En el marc de la llei del patrimoni cultural 276/2005 i de la Carta de la Ciutat de Barcelona, es va procedir a crear la **Comissió Territorial del Patrimoni Cultural de la Ciutat de Barcelona** a través de la qual es reconeixen les competències de l'Ajuntament de Barcelona per a la creació, gestió, manteniment del patrimoni cultural i l'adopció de mesures oportunes per evitar el deteriorament, la pèrdua o la destrucció de bens culturals. La comissió va ser creada per decret de 9 de març de 2010 amb 5 representants de l'Ajuntament (amb representants de les àrees de cultura i d'urbanisme).

Igualment en l'acord amb la Generalitat de Catalunya es va signar el maig de 2009 un **Protocol de Col·laboració entre la Generalitat**

de Catalunya i l'Ajuntament de Barcelona per la posada en marxa d'equipaments museístics i culturals a la capital de Catalunya. Arran d'aquest protocol s'ha proposat la creació del consorci del Museu Nacional de Ciències Naturals que inclourà els equipaments del Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Per altra banda s'ha promogut la participació dels museus en primer lloc en **xarxes internacionals vinculades al patrimoni i a la recerca** (Veure Annex 5: Xarxes de recerca dels museus) així com en **xarxes de museus de Catalunya** composades per equipaments que comparteixen àmbits de treball. Les xarxes de museus en què actualment participen equipaments de la ciutat són:

- Xarxa de museus per a la difusió del patrimoni etnològic de Catalunya

Integrants: Museu Etnològic de Barcelona, Generalitat de Catalunya, Ecomuseu de les Valls d'Aneu, Museu dera Val d'Aran, Museu Comarcal del Montsià, Museu de la Pesca de Palamós, Museu de la Conca de Barberà, Museu Etnològic del Montseny-La Gabella, Museu de la Pesca de Palamós.
Objectiu: Conservació, Estudi i Difusió del Patrimoni Etnològic

- Xarxa de museus per a la difusió del patrimoni en ciències naturals de Catalunya.

Integrants: Museu de Ciències naturals de Barcelona, Museu Darder. Espai d'Interpretació de l'Estany. Pla de l'Estany. Ajuntament de Banyoles, Museu de Granollers. Ciències Naturals. Vallès Oriental. Ajuntament de Granollers, Museu de l'Institut Català de Paleontologia. Vallès Occidental. Fundació Privada Institut Català de Paleontologia, Museu de la Conca Dellà. Pallars Jussà. Ajuntament d'Isona i Conca Dellà, Museu dels Volcans. Museu Comarcal d'Olot. Garrotxa. Ajuntament d'Olot.
Objectiu: la millora de la gestió de les col·leccions, la millora dels equipaments i el desplegament de programes de treball conjunt.

Igualment, **s'han constituït consells assessors en diversos museus i equipaments per tal de donar suport estratègic a la direcció de cadascun dels centres en la definició de les seves línies principals de treball.** Es tracta de consells formats per acadèmics amb una trajectòria reconeguda en el seu camp específic de treball i que permeten a més els museus innovar en les seves línies de

treball. Els consells assessors que fins a la data han estat constituïts són:

- Consell assessor del Museu d'Etnologia de Barcelona (2007)
 - Format per Maria Jesús Buxó, Josefina Roma, Lluís Calvo i Joan Frigolé
- Consell assessor del Museu d'Història de Barcelona (2007)
 - Format per Albert García Espuche, Josep Maria Salrach, Daniel Cid i Joaquim Albareda

Com a darrer punt en la proposta de nous mecanismes per la governança del patrimoni cultural de la ciutat destaca la creació dels cercles dels museus. Els cercles, depenent de la Fundació Barcelona Cultura, són una peça clau per a promoure la cooperació dels museus amb els emprenedors i sector privat de la ciutat. De fet els cercles apleguen aquelles empreses i institucions arrelades a Barcelona que decideixen comprometre's amb un museu (o museus) de la ciutat, i amb la tasca de preservar i donar a conèixer el seu patrimoni històric, cultural, artístic i científic. **El programa dels cercles configura un model innovador i transparent en l'estratègia d'establiment de relacions entre els agents públics i privats, on totes les parts integrants fan una aposta decidida pel mecenatge i el patrocini.**

El primer Cercle va ser el del Museu d'Història de Barcelona i va ser constituït l'any 2006:

President: Miquel Roca i Junyent
Secretari: Carles Duarte i Montserrat

El 2009 ha vist néixer el Cercle del Museu de Ciències Naturals de Barcelona:

President: Miquel Roca i Junyent
Secretari: Jordi Sargatal i Vicens

El 2008 es va aprovar la creació del Cercle del Museu Picasso i del Disseny HUB Barcelona. Des de les hores s'ha continuat treballant per a la posada en marxa dels cercles dels seus museus i en establir acords amb empreses interessades en el museu i el seu futur. El president d'ambdós cercles serà Miquel Roca Junyent i està previst el nomenament de Josep Caminal com a secretari del Cercle del Museu Picasso. En el cas del Cercle del Disseny Hub Barcelona es preveu que aquest es centri en impulsar i potenciar les donacions de col·leccions relacionades amb les arts decoratives, tèxtil, disseny i les arts gràfiques.

EN BREU

.....

- ü S'ha dotat els museus dels recursos i de les infraestructures que els hi permeti fer créixer els seus programes de docència, recerca, formació, difusió cultural, producció i assaig.
- ü Prop de 195 milions d'euros acumulats en aquest període és la inversió que l'Ajuntament ha destinat als centres patrimonials de la ciutat, i que indica el caràcter prioritari d'aquestes inversions. Una inversió que multiplica per 3 la inversió en períodes anteriors.
- ü S'han impulsat propostes innovadores per atraure nous públics als museus desenvolupant accions singulars, millorant la seva accessibilitat o oferint nous descomptes i abonaments.
- ü Els programes dels serveis educatius i la oferta per a públics familiars concentren les prioritats de museus i centres patrimonials. Els museus incorporen també accions de suport per a la inclusió social.
- ü Situar el treball de recerca i coneixement al centre del projecte museístic és l'objectiu de molts dels programes que els museus i arxius han impulsat en aquest període.
- ü Promoure l'ampli coneixement de la memòria històrica de la ciutat ha estat objecte d'iniciatives destacades com l'impuls dels treballs de la Comissió de Memòria Històrica o l'Any Cerdà.
- ü Impulsar estructures que facilitin la cooperació en l'àmbit dels museus i fomentin les aliances amb el sector privat i amb la societat civil de la ciutat han estat impulsades en aquest període.